

Kultūrvide

Kultūrainava un kultūrvide

Kultūrainavu var raksturot kā biotisku un abiotisku faktoru ietekmē cilvēku radītu ainavu, kurā atspoguļojas materiālās attīstības pakāpe ar sociālās un kultūras evolūcijas raisītām pārmaiņām

Kultūrvide ir plašāks jēdziens, kas līdzīgā veidā ietver gan materiālās, gan nemateriālās kultūras fenomenus un lielākā mērā sociālos aspektus

Kultūrvides jēdziens aptver ļoti plašu diapazonu:

Mākslas vide

Konfesionālā vide

Pilsētas vide

Lauku vide

Profesionālā vide

Ētiskā vide

Politiskā vide

Industriālā vide

Vides estētiskais potenciāls

Lietderīgi ir orientēties uz tādu kultūrvides izpratni, kurā ainavas komponentes veido fonu, pamatu materiālās un garīgās kultūras izpausmēm un uzslāņo dabai civilizācijas evolūcijas produktus

Mākslas darbā fiksētās ainavas vērtība ir tās noskaņu bagātībā, kas tik raksturīga Latvijas dabiskās ainaviskās vides intīmajam, miniatūrajam mērogam, kurā atspoguļojas globāli procesi uz zemes

Vilhelms Purvītis “Marta pali” (Pavasara ūdeņi), 1910.gads

Kultūrainavas komponenti

Svarīgi faktori kultūrainavas izveidē ir tās komponenti:

Ģeoloģiskā
vide

Ģeogrāfiskā
vide

Flora

Fauna

Neskartu, konkrētam reģionam raksturīgu un dabiski evolucionējušu ainavu cilvēka emocionālā uztvere vērtē no estētiskā viedokļa, kas radoši ietekmē indivīda vērtību kritērijus un atspoguļojas kā cilvēka apcerē, tā arī mākslinieciskajā izteiksmē

Estētisks neskartas vides attēlojums mākslā vai mūzikā pārveido ainavas vērojumu emocionālā un intelektuālā garīgā pārdzīvojumā, motivējot indivīdu saudzīgai attieksmei

Ainavas estētikas novērtējums materiālā izteiksmē

Piemērs tam, kā notiek ainavas estētisko kvalitāšu novērtējums materiālā izteiksmē, ir rodams nekustamo īpašumu jomā, kur zemes vērtība tiek izteikta naudā pēc noteiktu kritēriju skalas

Ainavai ar bagātu reljefu un lielu augu daudzveidību pelnīs maksimālu punktu skaitu salīdzinājumā ar ainavu bez emocionalitāti rosinošu komponentu esamības

Viszemāk tiks novērtēta monotona ainava bez māksliniecisku vai estētisku dabas elementu piedevas, piemēram:

Tuksnesīgs
līdzenums

Bezgalīgs zāļains
klajums

Stepe vai cits
viendabīgs biotops

Kultūrainavas veidošanās

Viduseiropas kultūrvidē, kuras zonā atrodas arī Latvija, līdz 20. un 21.gs. veidojās agrārās un industriālās saimniecības ietekmē

Saimnieciskās darbības rezultātā kā neskarti biotopi saglabājās tikai lauksaimniecībai neizmantojamās purvu un mitraiņu teritorijas, kas mūsdienās ir gandrīz izzudušas industrializācijas, ceļu būves un urbanizācijas rezultātā

Tomēr tieši savu reģionālo raksturu kultūrainava iegūst cilvēku kopienu dzīves un saimnieciskās darbības ietekmē, sākotnējā dabas ainavā cilvēkam atstājot savas darbības pēdu daudzveidību

Kultūrvide pret dabas vidi

Neskarta dabiska vide ar savu estētisko potenciālu un pašvērtību

Vai vērtības ir salīdzināmas?

Dabas un cilvēka mijiedarbībā radīta kultūrvide, kas ar cilvēka palīdzību piedzīvo noteiktu akulturāciju, gan pozitīvu, gan reizēm arī negatīvu

Civilizācijas progress noved pie vides sākotnējās kvalitātes un līdzsvara zuduma ar neizbēgamu degradāciju vai mainību, kas kultūrvidei piemīt pat tādā gadījumā, kad cilvēka darbības rezultātā tiek iegūts no dabiskās vides atšķirīgs – apzināti selekcionēts, bet bez kopšanas patstāvīgi saglabāties nespējīgs biotops

Galvenā īpašība, kas raksturīga kultūrvidei ir tās evolūcija, kurā mainīgās komponentes rada bezgalīgi lielu tipoloģisko daudzveidību, atkarībā no cilvēka iedarbības uz vidi mērķa, rakstura, mēroga un intensitātes

Lauku un pilsētas kultūrvide

Amatniecības un lauksaimniecības nošķirums jau vēsturiski ir radījis dzīves telpas dalījumu “laukos” un “pilsētā” ar neizbēgamu sociālo noslāņošanos pēc dzīves vietas un nodarbošanās

Pilsētas:

- Administratīvo, arodniecisko un reliģisko struktūru izveide
- Sabiedrības slāņu veidošanās
- Sociālo lomu atspoguļošanās gan celtniecībā, modē, uzvedībā, gan savstarpējo attiecību kultūrā

Tirgotāji:

- Saikne starp laukiem un pilsētām kā starpposms preču apmaiņai un tirdzniecības ģeogrāfijas paplašināšanai
- Līdz ar to sekmēta ātrāka kultūras sasniegumu aprīte gan pilsētās, gan laukos

Lauki:

- Viensētas vai vāji attīstīti lauku kopienu centri
- Ilgi dominējošs patriarhāls saimniecības modelis
- Vienkāršas, arhaiskas sadzīves tradīcijas

Latvijas lauku kultūrvide

Latvijas lauki, kuri joprojām ir teritoriāli lielākā mūsu valsts aglomerācija, ir komplekss kultūrvides fenomens

Latvijas lauku
kultūrvidi
raksturo:

Viensētas

Ceļi

Pilskalni

Baznīcas

Muižas

Kapsētas

Skolas

Tilti

Dzirnavas

Senie krogi

Lauku kultūrvidē vienotā sistēmā pastāv ar ciklisko agrāro dzīves veidu saistīta sociālā un darba kultūra

Raksturīga Latvijas lauku ainava

Pilskalni

Latvijas lauku ainavā vēsturiski nozīmīgi ir baltu pilskalni, kuros saskatāms ar rokām pārveidotais reljefs, uzbērtās vai noraktās terases, stāvās nogāzes, aizsardzības nolūkā pielāgotie ūdens šķēršļi

**Pazīstamākie
pilskalni ir:**

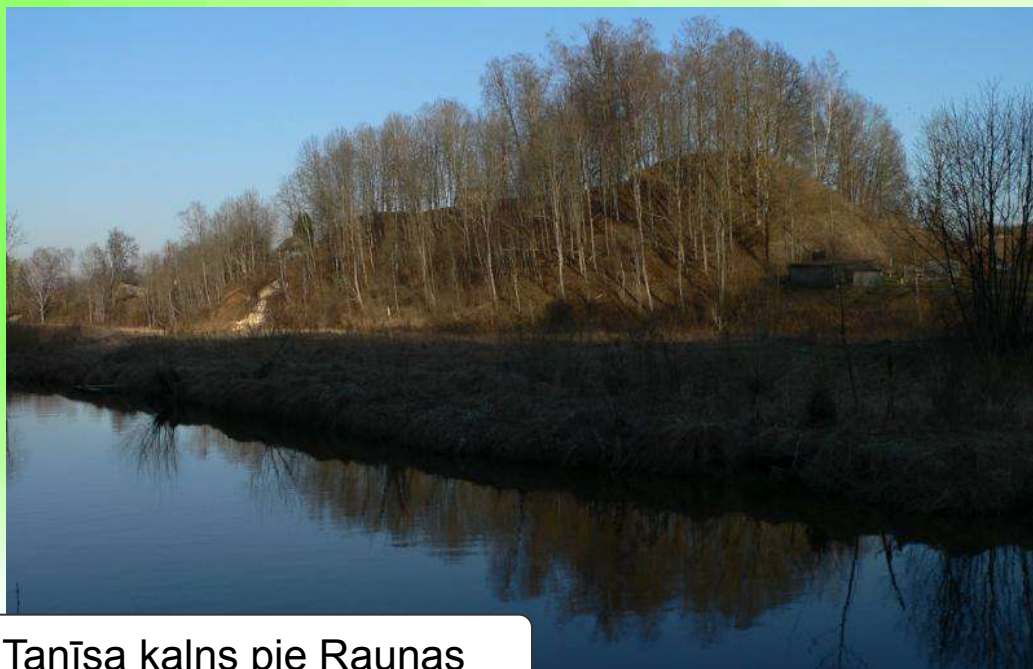
Tērvetes pilskalns

Mežotnes pilskalns

Talsu pilskalns

Buses pilskalns

Mākoņkalns pie
Rāznas ezera

Tanīsa kalns pie Raunas

Baltu cilšu radīto kultūrvidi, saimniecisko un garīgo dzīvi, un arī ainavu ar 12.-14.gs. sāka ietekmēt vācu ieceļotāju uzspiestā militārā, reliģiskā, saimnieciskā un administratīvā kultūra

Viensētas

Pēc atdalīšanās no cilšu kopienas par dzimtas dzīves vietu kļuva viensēta ar lauksaimniecībai un lopkopībai pielāgotu ainavu, kurā katra saime spēja nodrošināt savas materiālās un garīgās vajadzības

Latvijas lauku vides būtiska kvalitāte ir viensētu harmoniskā un estētiski pievilcīgā novietne ainavā: pie upēm vai ezeriem, uz pakalniem, mežu ielokā, lauku un pļavu ieskautā teritorijā

Vidzemes lauku sēta ainavā

Citi lauku kultūrvides komponenti

Lauku vidi raksturo elementi ar augstu kultūrvēsturisko, arhitektonisko un ainavisko potenciālu, piemēram:

Dzelzceļi un sauszemes ceļi

Muižas ar parkiem

Pagastnami, aptiekas, veikali

Vēja un ūdens dzirnavas

Pasta nodaļas un stacijas ēkas

Mācītājmuižas, baznīcas un kapsētas

Manufaktūras un rūpnīcas

Šo sociāli nozīmīgo vides elementu koncentrācija pie satiksmes ceļiem radīja **ciemus** un **mazpilsētas**

Ciemiem un mazpilsētām piemīt arī pilsētvides īpašības, bet no pilsētas atšķir ciešā saikne ar dabu, lauksaimniecības zemi, dārziem, laukiem, mežiem, ūdeņiem, kas ir visai lauku kopienai vienlīdzīgi lietojamas teritorijas

Nelielu apdzīvoto vietu kultūrvide

Ciemu un mazpilsētu kultūrvides raksturīgākā sastāvdaļa ir dzīvošanai, ražošanai vai sabiedriskām funkcijām piemērotas ēkas ar nelielu atpūtai un ražošanai pielāgotu teritoriju

Ierobežotā telpā dzīvojošo indivīdu saimniecība nav balstīta uz lauksaimniecisko ražošanu kā vienīgo iztikas līdzekli, bet to papildina sīkražotājiem, amatniekiem, tirgotājiem un individuālajiem uzņēmējiem raksturīgā darba vide

Saldus – sakārtotas mazpilsētu kultūrvides piemērs

Kultūras pieminekļi

Mūsdienās vēsturiski nozīmīgākajiem un vērtīgākajiem cilvēku radītās vides elementiem piešķir kultūras pieminekļa statusu

Daugavpils cietoksnis – unikāls arhitektūras un kultūras piemineklis

Muižām, parkiem, dievnamiem, viduslaiku pilīm un to drupām ir augsts kultūrvēsturiskais, mākslinieciskais un emocionālais potenciāls, kā arī ievērojama ietekme uz apkārtējo vidi, jo tie visi noteiktu apsvērumu – militāru, transporta, estētisku – ir prasmīgi ievietoti ainavā

Pilis kā pilsētu pirmsākums

Tiešā piļu tuvumā sāka veidoties pilsētas, kuru iedzīvotāji nodarbojās ar amatniecību un tirdzniecību, ar laiku kļūstot par starpniekiem starp laukiem un pilsētām

Kā iespaidīgākās
pilis pieminamas:

Siguldas
pils

Rīgas
pils

Cēsu pils

Dobeles pils

Ludzas
pils

Bauskas pils

Aizputes
pils

Ventspils
pils

Krustpils pils

Turaidas pils Gaujas senlejas krastā

Pilis un muižas

Paralēli pilīm-cietokšņiem 14.-16.gs. attīstījās bīskapu un ordeņa vasaļu piļu tīkls, kas vairāk bija saistīts ar lauksaimnieciskās ražošanas funkciju, apgādājot ar produktiem tirgus un feodālo senioru virtuves

Uz piļu īpašniekiem piešķirtās zemes veidojās muižu saimniecības sistēma, kurā lielāko daļu aizņēma lielražošanai piemērotas lauksaimniecības teritorijas, meži, dīķi, ar dzimtbūšanas likumiem muižai piesaistīto zemnieku viensētas

Piļu apkārtni izdaiļoja ar dendroloģiskiem stādījumiem bagāti dārzi un parki, bet to tuvumā koncentrējās rūpnieciskās ražošanas būves – staļļi, klētis, manufaktūras, krogi, dzirnavas, siltumnīcas

Pilis un muižas

Tādas piļu ēkas kā Dundaga, Ēdole, Slokenbeka, Jaunpils, Nurmuiža un citas jau ar savu arhitektonisko veidolu izstaro feodāļu politisko un ekonomisko varenību

Ēdoles pils 19.gs. 60.gados un mūsdienās

No dabas iegūtā kultūrvide

Kvalitatīvi uzlabojot neskarto ģeobotānisko vidi, civilizācijas attīstības gaitā sabiedrība radīja no apkārtējās ainavas īpaši izdalītas teritorijas – **dārzus, apstādījumus, parkus**, kuri atspoguļo priekšstatus par skaisto un vērtīgo dabā

Pēc noteiktiem estētikas un dārzu mākslas principiem kultivētā ainava vistiešākajā veidā uzskatāma par kultūrvidi

Par lielo kultūrvides variāciju daudzveidību liecina mitoloģija, literatūra, mākslas darbi un saglabājusies gan tradicionālā, gan unikālā kultūrainava

Parki un dārzi

Baroka un klasicisma aristokrātijas kultūra radīja iespaidīgus arhitektoniskos un ainaviskos ansambļus, ar franču parauga regulāriem dārziem un koku stādījumiem, kas vēlāk pārveidojās par romantiskiem parkiem

Pašlaik stādīto koku vidējais vecums ir 150-250 gadi, taču joprojām daudzi muižu parki ir vērtīgi gan ar savu dendroloģisko sastāvu, gan plānojumu, reljefu, celiņu tīklu, stādījumu un lauču miju, kā arī atpūtai piemēroto arhitektūru

Baroka laikmeta dārza rekonstrukcija pie Rundāles pils

Dievnami kultūrvidē

Nozīmīgs Latvijas lauku vides komponents ir dievnamu arhitektūra, kas izteiksmīgi dominē ainavā ar iespaidīgiem izmēriem un raksturīgo siluetu

Ar 13.gs. kristietības sludinātāji Latvijā sāka celt baznīcas bieži vien tiešā seno svētvietu (svētavotu, dižakmeņu, dižkoku) tuvumā, lai apkarotu baltu cilšu pagāniskās ieražas un izmantotu vietējo iedzīvotāju vēlēšanos apmeklēt viņu godinātās svētvietas

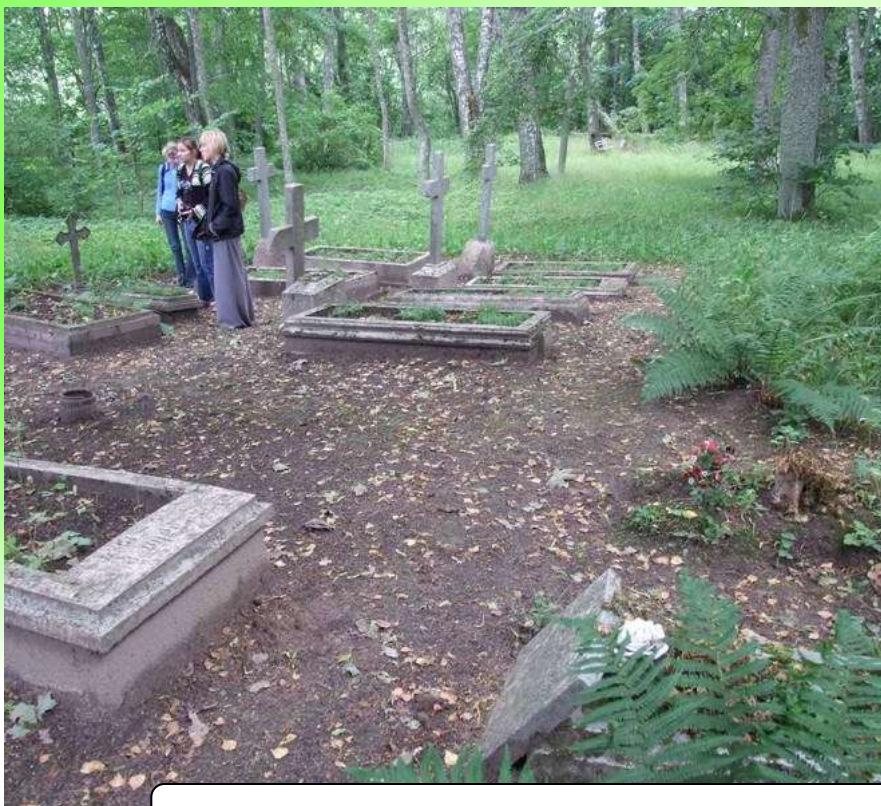
Parasti dievnami laukos pamanāmi no liela attāluma un, pildot savas sabiedriskās funkcijas, jau izsenis kļuvuši par cilvēku plūsmu pievelkošiem objektiem

Dievnams lauku ainavā

Lauku kapsētas

Neatņemams kultūrvides elements ar kultivētu ainavisko, botānisko un vēsturisko nozīmību, kā arī latviešu sadzīves tradīcijās sakņotu emocionālo slodzi ir lauku kapsētas

Sudmaleju kapsēta Turlavas pagastā

Lielākā daļa par ēnainiem parkiem pārvērtušos Latvijas lauku kapsētu 18.-19.gs. mijā ir plānotas taisnstūra formā ar galveno aleju, kurai perpendikulāri – viena vai vairākas krustojošās alejas un sānceliņi, dalot visu teritoriju krusta formā vai regulāros kvartālos

Joprojām visā Latvijā kapsētas ir regulāri apmeklēts, priekšzīmīgi kopts un neatņemams lauku sociālās un kultūrvides elements

Lauku kultūrainavas vienotība

Lauku vidē viss atrodas bioloģiski, sociāli, ekonomiski un arī strukturāli saistīts vienotā veselumā, kas kā cilvēku radīta sistēma kalpo sabiedrībai, nodrošinot tās vitālās funkcijas un pašas sabiedrības eksistēšanas interesēs pieprasa saudzīgu attieksmi

Gan viensētas, gan ciema vai mazpilsētas sabiedrības interesēs ir visu cilvēka radītās kultūrvides elementu funkcionēšana un pieejamība visiem kopienas iemītniekiem

Katrs kopienas loceklis darbam un atpūtai patērē ne tikai sociālos, bet arī kopīgos vides resursus – ceļus, mežus, ūdeņus, purvus un pļavas - tieši tādēļ arī lauku sētas, ciema vai mazpilsētas iedzīvotāji nepastarpināti un vistiešākajā veidā ir saistīti ar savu biotopu un kultūrvides uzturēšanu un atjaunošanu

Pilsētu kultūvide

Pilsēta ir augsti attīstīta cilvēku apmetnes forma, kurā individuālās un sociālās vajadzības tiek apmierinātas visracionālākajā veidā

Uz dzīvi pilsētā apmeties cilvēku kopums rada normatīvu kolektīvās uzvedības principu sistēmu savu sociālo vajadzību apmierināšanai

Ģeogrāfiskā izpratnē pilsētu var definēt kā nosacīti noslēgtas kopienas blīvi apbūvētu dzīves telpu ar būtisku saimniecisku nozīmi apkārtējai teritorijai

Rīgas siluets no Daugavas: UNESCO ekspertu atzinīgi novērtēta pilsētas ainava

Pilsētvides īpatnības

Pilsētas mēdz iedalīt pēc lieluma, respektīvi, iedzīvotāju skaita, taču šie statistiskie rādītāji ir tikai relatīvi

**Visas pilsētas
raksturo kopīgas
īpašības:**

Koncentrēta vairāku
stāvu apbūve

Sazarota ielu un ceļu struktūra

Attīstīta satiksme un
citas komunikācijas
sistēmas

Komplicēts pārvaldes mehānisms ar lielu
daudzumu indivīda rīcību un dzīvi
normējošu institūciju

Lielā iedzīvotāju blīvuma dēļ pilsētā veidojies īpašu brīvā laika pavadīšanas un sociālo vajadzību apmierināšanas institūciju tīklu, kas kā noteikta rakstura un konstrukcijas būves kalpo noteiktai funkcijai, veido kultūrvidi un bagātina pilsētas vizuālo tēlu

Pilsētas struktūra

Ikviena pilsētas struktūra tiek iedalīta vairākos funkcionālos līmeņos, kas atbilst noteiktām pilsētas administratīvajām zonām un ieņem noteiktu teritoriju

Katrai pilsētai ir savs simboliskais centrs, taču ne katrs pilsētas plāns ir ar centrisku kompozīciju un radiālu ielu tīklu

Pilsētas simboliskais centrs visbiežāk ir administratīvās varas centrs – pils, rātsnams vai pašvaldības pārvaldes nams mūsdienās, ko ietver plaša reprezentācijas telpa – tirgus vai centrālais laukums, parks

Rīgas centrs: Rātslaukums ar Rolanda skulptūru

Rīgas pilsētas kultūrvide

Raksturīga Rīgas kultūrvides kvalitāte ir tās **zaļā zona** – apkārt vecpilsētai veidotā parku virkne un kanālmalas apstādījumi ar mākslīgi uzbūrtu zemes reljefu, daudzveidīgu botānisko sastāvu, sazarotu celiņu tīklu, skulptūrām un pieminekļiem

Aiz parku joslas sākas jaunā pilsētas daļa ar galvenajām ielām un tās krustojošiem bulvāriem un šķērsielām, kas apbūvētas ar īres namiem, izglītības un administratīvo iestāžu ēkām, kultūras dzīvei veltītām celtnēm, kuru vidū izceļas dievnami

Rīgas blīvā apbūve robežojas ar Daugavu un zaļo zonu

Industriālā vide

Pilsētā virzienā no centra uz perifēriju mainās funkcionālais zonējums un aiz reprezentablā īres namu masīva plešas industriālās arhitektūras josla

Mūsdienu pasaulē industriālā arhitektūra tiek vērtēta kā nozīmīga vēsturiskā mantojuma un unikāla kultūrvides daļa, tādēļ tiek meklēti radoši paņēmieni rūpnīcu korpusu un citu tehniskiem nolūkiem celto ēku adaptācijai jaunai funkcijai

Augot pilsētas mērogam un iedzīvotāju skaitam, agrākie rūpnīcu rajoni nomalēs kļūst par centra sastāvdaļu, tādēļ aktuāls ir jautājums par arhitektoniski vērtīgāko rūpnīcu ēku rekonstrukciju, piemēram, industriālās ēkas pārveidojot ekskluzīvos dzīvokļos, mākslinieku darbnīcās un restorānu kompleksos

Vēsturiskās industriālās vides saglabāšana

Industriālās arhitektūras paraugs lauku
kultūrvidē – Āraišu vējdzirnavas

Bijušajā ģipša fabrikā Ķīpsalā, Rīgā ierīkoti
moderni dzīvokļi

Pilsētas nomales koka arhitektūra

Pilsētas nomales un fabriku vides neatņemama sastāvdaļa ir strādnieku dzīves nodrošinājumam veidotā infrastruktūra, kura izejmateriāls nereti ir koks

Koka arhitektūra liecina par 19.-20.gs. mijas namdaru, galdnieku un arhitektu izcilo meistarību pievilcīgas dzīves vides radīšanā, kuras pilsētbūvnieciskās, ainaviskās un mākslinieciskās kvalitātes mūsdienās rosina pārvērtēt koka arhitektūras saglabāšanas iespējas, lai celtu dzīves kvalitāti šajā unikālajā vidē

Pēdējos 10-15 gados ir radusies izpratnes pilna attieksme pret šo kultūras mantojumu, kurš, saudzīgi restaurētajos koka namos, spēj nodrošināt modernas dzīves apstākļus

Rīgas koka arhitektūra

**Rīgas priekšpilsētu apbūve
iezīmē autentiskas tikai Rīgai
raksturīgas kultūrvides
saglabāšanas perspektīvu**

Kalnciema ielā ne tikai tiek
atjaunotas unikālās koka
ēkas, bet arī tuvējai
apkārtnei tiek piešķirts
savdabīgs šarms

Pilsētas kultūrvides saglabāšana

Pilsētas kultūrvides saglabāšanai un attīstībai ir nepieciešama uz ekonomisku, inženiertehnisku, ģeogrāfisku, kultūrvēsturisku, ekoloģisku, sociālu un citu aspektu vērtējuma izstrādāta koncepcija

Rīgā par pilsētas nākotnes plānošanas dokumentu ir kļuvis “Rīgas attīstības plāns”, kurš sastāv no trim savstarpēji saistītiem galvenajiem dokumentiem:

Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2025.gadam

Rīgas attīstības programma 2006.-2012.gadam

Rīgas teritorijas plānojums 2006.-2018.gadam

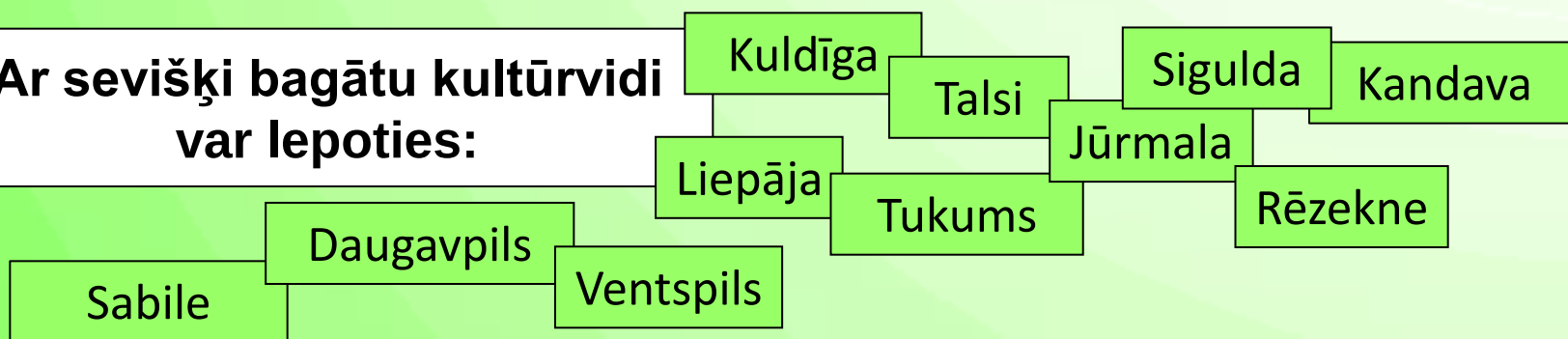
Attīstības plāns paredz pilsētas teritoriālās izaugsmes mērogu, definē pilsētas attīstības mērķus un principus, kuru ievērošana ir svarīga gan vēsturiskā centra apbūves saglabāšanā, gan teritorijas labiekārtošanā, gan jaunu projektu īstenošanā

Pilsētu kultūrvides saglabāšana

Ikviena Latvijas pilsēta kā vides struktūra ir autonoma vērtība ar savu individuālu seju un koncentrētu arhitektonisko un citu unikālu kultūrvēsturisko elementu summu

Kopš 1983. gada vairāki desmiti pilsētu un to apbūvētā vide ar likumu ir pasludinātas par aizsargājamām teritorijām

Ar sevišķi bagātu kultūrvidi var lepoties:

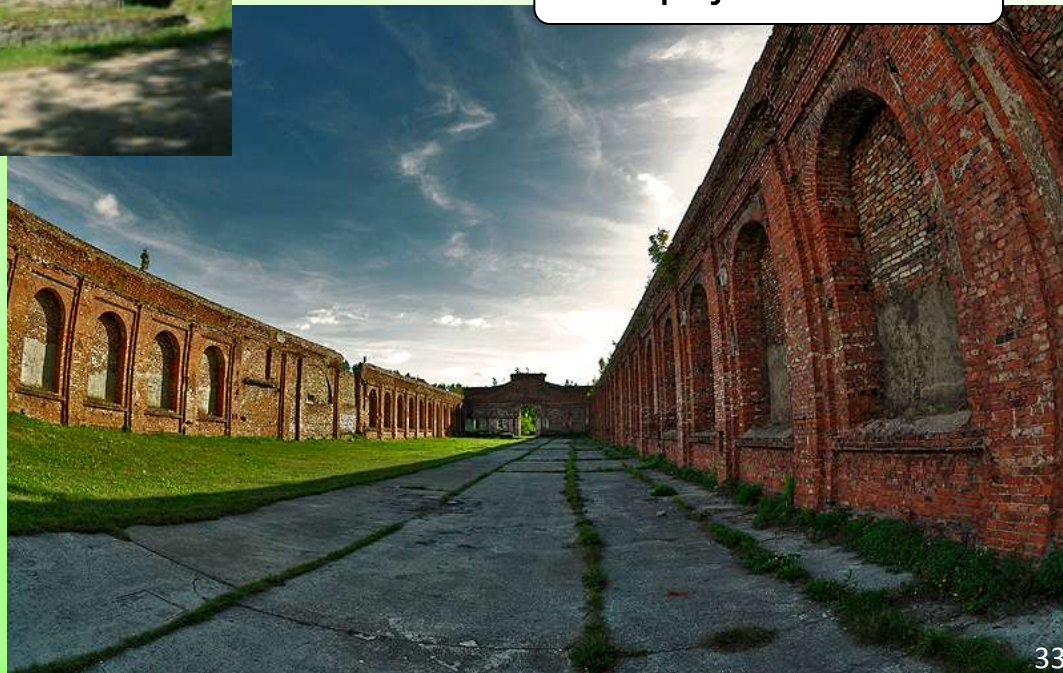
Lielo pilsētu – Rīgas, Liepājas, Ventspils kultūrvidi bagātina to atrašanās pie ūdens un ostām, kas gan vēsturiskajā, gan saimnieciskajā aspektā ir šo pilsētu ekonomikas pamats, bet papildus piešķir šīm pilsētām zināmu romantisku šarmu

Unikāli pilsētu kultūrvides objekti

Cēsu viduslaiku pils

Liepājas karosta

Mazo ostu pilsētu kultūrvidē

Latvijas mazo ostu pilsētu dzīves vide ietver industriālās kultūras iezīmes – ostas, zivju pārstrādes uzņēmumus, kas atrodas nedalāmā vienībā ar mazpilsētām raksturīgu individuālo dzīvojamo ēku un dārzu pievilcību

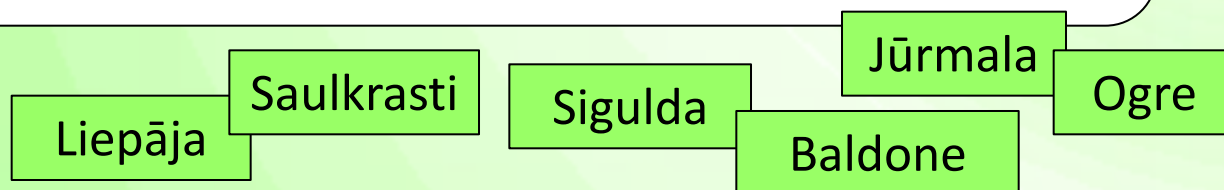

Pāvilostas idille

Pāvilosta, Mērsrags, Roja, Salacgrīva kā dažu tūkstošu iedzīvotāju lielas aglomerācijas pilsētas vides ainavā apvieno gan urbānai, gan lauku videi raksturīgus komponentus

Kūrortpilsētu vide Latvijā

Latvijas pilsētvidi īpaši bagātina kūrortpilsētas ar tām raksturīgo vasarnīcu arhitektūru, atpūtai piemēroto ārtelpas iekārtojumu, kā arī sezonas viesu uzņemšanai radītie ārstnieciskā servisa resursiem:

Ikviens Latvijas kūrortpilsēta var lepoties ar izsmalcinātas koka arhitektūras mantojumu, kas dara Latvijas kūrortu vidi neprasti pievilcīgu par Eiropas kultūras mērogā

Kūrortpilsētu vide ir sekmējusi bagāta mākslas un muzikālās kultūras vērtību slāņa veidošanos un katrai šai pilsētai ir individuāli izveidojusies vēsturiskā atmiņa par izciliem kūrorta viesiem, iedzīvotājiem, rakstniekiem un māksliniekiem

Kūrortpilsētu vides veidošanās

Kūrortpilsētās intensīvai vasaras un pludmales atpūtai pakārtota vide prasa radošu un saudzīgu attieksmi pret dabu un apkārtni kā dzīvojamās telpas paplašinājumu, tādēļ raksturīga dabā integrētu mazo formu arhitektūras, dārzu un parku mākslas, kā arī dizaina elementu klātbūtne

Rīgas Jūrmalas attīstības pamatā bija tās pieejamība rīdzinieku vasaras atpūtai, pievilcīgā zvejniekciemu vide ar zivīm, ogām un lielisku lētas atpūtas iespēju

Baldones un Ķemeru kūrortu vēsture balstīta balneoloģiskās (dziedniecisko dūņu izmantošanas) un klimatoloģiskās ārstniecības attīstībā

Liepājas izaugsmi par kūrortu sekmēja tirdzniecības un kara ostas aktīvā darbība, kas piesaistīja gan finanses, gan iedzīvotājus un tūristus

Kūrortpilsētu kultūrvides objekti

Par plašo arhitektūras mantojumu kūrortos liecina unikālās vasarnīcu ēkas, kā arī daudzās baznīcas

Rotaļīgus akcentus kūrortpilsētas vidē ienes dekoratīvā tēlniecība: strūklakas, literāra vai mitoloģiska satura darbi, animālistiskās skulptūras

Sērūdēns avots
Ķemeru

Jūrmalā Ķemeru kūrorta apbūvē integrētā no koka celtā pareizticīgo baznīca

Kultūrvides kvalitāte

Latvijas iedzīvotājiem lielākoties raksturīga augsta atbildība par kultūrvidi – par to liecina lauku cilvēku individuālo saimniecību, privātmāju, restaurēto muižu, dārzu kopšana, papildinot visu ar oriģināliem dizaina objektiem

Mūsdienās vēl joprojām aktuāli tradicionālās lauku vides, saimnieciskās dzīves un sadzīves kultūras simboli – ceļi, pagalmi, klētis, pirtis, dārzi, dzīvojamās ēkas, akas, kas tiek saglabāti laikmetīgā formā

Ventspils rātsnams: sakoptas kultūrvides piemērs

Kultūrvides mainība

Nemitīgie tradicionālās vides pārveidojumi visos laikos bagātina dzīves telpu un veicina kultūras attīstību

Savdabīga izklaides un atpūtas vide Rīgā apskatāma uz nacionālas kultūras klišeju bāzes radītajā ēdināšanas un atpūtas kompleksā “Lido”

“Lido” atpūtas centrā plašā teritorijā iekārtoti oriģināli apstādījumi, ierīkota slidotava, dažādas šūpoles, karuseļi, ar tēlniecības darbiem papildinātas grotas un uzcelti parku arhitektūras paraugi, kas sastata gan bērnu, gan pieaugušo interesi

Atpūtas komplekss “Lido” Rīgā

Saimnieciskās darbības ietekme uz kultūrvides veidošanos

Lielākoties Latvijas vides objektiem ir raksturīgas kompleksas sistēmas īpašības ar jauktu dabas un saimnieciskās darbības komponentu struktūru

1973. gadā dibinātais Gaujas Nacionālais parks radīts, lai valsts interesēs 91 745 ha lielā teritorijā saglabātu maz pārveidotās Gaujas senlejas unikālo bioloģisko un ģeoloģisko bagātību, iežu atsegumus, izcilās gleznieciskās ainavas, kā arī pāri par 500 tajā integrētos kultūras pieminekļus

Parks sadalīts funkcionālās zonās ar konkrētu saimnieciskās darbības veidu, mērogu un intensitāti, kā arī ar katrai zonai individuālu dabas aizsardzības režīmu

Unikālas kultūrvides saglabāšana

Latvija var lepoties ar liela mēroga teritorijām, kas kultūrvides veidošanās aspektā atzīstamas par izcilām dabas pamatnes, ģeobotāniskās vides daudzveidīgām izpausmēm

Šādas teritorijas var būt dažādu tipu, piemēram:

Cilvēka darbības neskarti dabas objekti

Mākslīgi radīti vides objekti, kas rāda neizbēgamo attālināšanos no dabiskās vides

Ķemeru Nacionālais parks, Teiču purvs, Grīņu rezervāts un citas aizsargājamas dabas teritorijas Latvijā ir vietas, kur kā galvenā vērtība definēta ekosistēmu, neskartas floras un faunas aizsardzība dabiskajā vidē

Maza mēroga kultūrvides objekti

Latvijas daudzveidīgajā kultūrvidē ir vieta arī mazāka mēroga cilvēka roku veidojumiem, kas radīti ar bagātas iztēles palīdzību apvienojot ainavu, arhitektūru, mākslu un dizaina elementus

Plašā un gleznieciskā teritorijā pie Turaídas pils kopš 1982.gada sākts uzstādīt tēlnieka Induļa Rankas radītas skulptūras, un parks tiek saukts par Dainu kalnu, bet pēdējā laikā arī par Tautasdziesmu parku

Pasaulē atzīts kultūrvides objekts ir Pedvāles Brīvdabas mākslas muzejs, kuru 1991.gadā pie Sabiles ap 100 hektāru lielā teritorijā iekārtoja tēlnieks Ojārs Feldbergs

Abavas senlejas ainava Pedvālē tiek papildināta ar mākslinieku darbiem

Kultūrvides funkcionalitāte

Latvijā ir daudz ainavā iekārtotu pastaigu parku ar izglītojošu un izklaides raksturu, kurus nemitīgi pilnveido izdomas bagātas personības

Dabas takas daudzos parkos piedāvā mudināt sabiedrību interaktīvā veidā iepazīt kultūrvidi

Dabas taka Minhauzena muzejā iepazīstina ar kokā atveidotiem literāriem tēliem

Kultūrvides loma sabiedrības izglītošanā

Sabiedrības izglītošanā un vides kultūras audzināšanā liela nozīme ir Latvijas nacionālo parku, liegumu un rezervātu piedāvājums iepazīt izzūdošas un tāpēc unikālas augu sugas, ģeoloģiskos atsegumus un saimnieciskas darbības nepārveidotas ainavas

Viena no vecākajām dabas takām Latvijā izstrādāta Slīteres Nacionālā parka teritorijā: dažāda garuma maršrutos atbilstoši vecumam un profesionālajai sagatavotībai var iepazīties ar neparastiem ģeoloģiskiem veidojumiem, ledus laikmeta jūras stāvkrasta ainavu un Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu

Pēterezera dabas taka Slīterē

Kultūrvides degradācija

Globālie procesi liecina par neatgriezenisku zemes resursu izsīkumu un dabiskās vides degradāciju, un šīs likumsakarības attiecas arī uz kultūrvidi, neraugoties uz cilvēces pūlēm to sargāt

Palielinoties apdzīvotībai un intensificējoties ražošanai, samazinās dabisko, neskarto biotopu platības un izzūd dzīvnieku un augu sugas, mainās atmosfēras sastāvs, zemeslodes klimats un vienlaikus pasliktinās cilvēku dzīves apstākļi

Neraugoties uz to, ka pasaules sabiedrība emocionāli mēģina noskaņoties cerīgam nākotnes atrisinājumam, tomēr civilizācijas progresu, kas neizbēgami paātrina globālās vides eroziju un kultūrvides degradāciju, nav iespējams apturēt

Zūdoši kultūrvides objekti

Kultūrvides degradācijas piemērs
apturētās lauksaimniecības un
mainīgās apdzīvotības rezultātā:
izpostīta lauku viensēta Vidzemē

Daudzviet Latvijā kultūrvēsturiski
nozīmīgi objekti iet bojā to īpašnieku
nevērīgas attieksmes dēļ

Kultūrvides saglabāšanas iespējas

Reģionālā, valstiskā un arī starptautiskā līmenī tiek veikti dažādi atsevišķu kultūrvides sastāvdaļu atjaunošanas un saudzēšanas pasākumi, saskaņota rīcība kultūras mantojuma saglabāšanai un izcilāko objektu glābšana

Tomēr restaurācijas kā “glābjošu pasākumu kompleksa” jēdziena saturs tiek motivēts ar maldīgu priekšstatu par iespēju **apturēt laiku**, indivīdu romantisku vēlmi pārcelties atpakaļ laikā vai zudušās civilizācijās

Mākslīga kultūrvides “konservēšana” rada kaut ko līdzīgu “mūžīgā sasaluma zonai”, kurā tiek kavēta dabiska evolūcija un ir neizbēgamas negatīvas kultūrvides pārmaiņas

Atjaunotie kultūrvides objekti

Kurzemes hercogu fon Ketleru Bauskas rezidences pils: restaurētās kultūrvides piemērs

Melngalvju nams Rīgā:
rekonstruētas kultūrvides piemērs

Paldies par uzmanību!